

شناسایی موانع انجام فعالیت‌های پژوهشی از منظر اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز

امین حسینی شاوون^۱، حسینعلی جاهد^{۲*}

۱- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

۲- دکتری مدیریت آموزش عالی، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر ری، گروه آموزش ابتدایی

چکیده

یکی از وظایف مهم اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، انجام تحقیقات بنیادی و کاربردی، به منظور توسعه مرزهای دانش و فناوری است. علی‌رغم اهمیت مقوله پژوهش، متأسفانه تعداد طرح‌های مصوب دانشگاه تبریز کمتر از شاخص‌های دانشگاه‌های برتر کشور بوده و به دلایل گوناگون، توجه لازم به این امر نشده است. هدف مقاله حاضر، شناسایی موانع انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز است. روش پژوهش توصیفی-پیمایشی و جامعه آماری پژوهش ۶۹۰ نفر از اعضای هیأت علمی تمام وقت دانشگاه تبریز است که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، تعداد ۱۳۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته در ۵ بخش (موانع اجتماعی-فرهنگی، موانع اقتصادی، موانع سازمانی، موانع آموزشی و موانع فردی) تنظیم شد. روایی محتوایی و صوری پرسشنامه توسط متخصصین مورد تأیید قرار گرفت و پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۹۳ بدست آمد. داده‌های حاصل، با استفاده از آزمون‌های آماری تحلیل واریانس چند متغیره، آزمون t، آزمون تعقیبی توکی و آزمون کروسکال والیس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. بر اساس نتایج بدست آمده، هر پنج مقوله از دیدگاه اعضای هیأت علمی، جزء موانع فعالیت پژوهشی آنان محسوب می‌شوند. از بین این عوامل، موانع اقتصادی بیشترین و موانع فردی کمترین مانع ذکر شده هستند. در پایان، پیشنهادهایی جهت کاهش موانع فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: موانع پژوهش، پژوهش و تولید علم، اعضای هیأت علمی، دانشگاه تبریز

۱- مقدمه

فاقد منابع زیر زمینی هستند، عمده درآمد آنها مبتنی بر تحقیقاتی است که تا حد بالایی کاربردی هستند. برای آینده نزدیک که کشور ما نیز فاقد منابع عمده درآمدزای زیرزمینی خواهد شد، راهی جز تحقیق علمی و نوآوری جهت اداره جامعه وجود ندارد، که این امر می‌تواند به دست اعضای هیأت علمی محقق گردد [۲]. در دانشگاه تبریز، دانشکده‌ها و مراکز پژوهشی وابسته به آن در سال‌های اخیر سعی شده است گستره پژوهش به لحاظ کمی و کیفی توسعه یابد، به طوری که چندین سال است شورای پژوهش و انتشارات به عنوان بستر اولیه برای این منظور فعال شده است. ولی علی‌رغم این چنین

در عصر حاضر دانش نظری به جای کالا به فروش می‌رسد و تجاری‌سازی نتایج تحقیقات، سیاست اغلب مراکز علمی است. در چنین شرایطی کشورهای درحال توسعه در تلاش هستند تا نقش دانشگاه‌ها را در توسعه ملی مورد توجه قرار دهند. لذا آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص، و انجام پژوهش از وظایف و مسئولیت‌های خطیر دانشگاه‌ها و مراکز علمی و فرهنگی به حساب می‌آید [۱]. برخی جوامعی که

* نویسنده عهده‌دار مکاتبات: hossein.jahed@gmail.com

شناسایی موانع انجام فعالیت‌های پژوهشی از منظر اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز

- موانع اجتماعی- فرهنگی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟
- موانع اقتصادی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟
- موانع سازمانی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟
- موانع فردی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟
- موانع آموزشی و مهارتی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟

۳- پیشینه نظری پژوهش

واژه پژوهش^۲ در لاتین در قالب معنای لغوی جستجو، تفحص و در مفهوم علمی به معنای استفاده از روش‌های نظام‌مند برای ارزیابی عقاید و کشف تازه به کار گرفته شده است. از دیدگاه حجازی [۵] پژوهش (اسم مصدر پژوهیدن) در معنای عمل پژوهیدن، پی‌جویی، جویایی، باز جستن، جستجو، باز جویی، باز جست، تفحص، بحث، رسیدگی و تحقیق است. پژوهش علمی عبارت از بررسی نظام یافته، کنترل شده، تجربی و انتقادی پدیده‌های طبیعی است که روابط احتمالی بین این پدیده‌ها به وسیله نظریه و فرضیه هدایت می‌شود [۶]. همچنین ورما و برد^۳ [۷] پژوهش را کندوکاو سیستماتیک به منظور کشف دانش قابل پذیرش تعریف کرده‌اند.

۳-۱ موانع و تنگناهای انجام فعالیت‌های پژوهش

علی‌رغم ضرورت انجام تحقیقات در نظام آموزش عالی و نقش زیر بنایی آن در رشد و توسعه کلی کشور و به صورت محدودتر در پیشبرد اهداف علمی، موانع و محدودیت‌های بسیاری در مقابل آن قرار دارد که اجازه نمی‌دهد از تمامی توان و امکانات تحقیقاتی موجود استفاده شود. متأسفانه هنوز برنامه‌ریزی‌های پژوهشی به طور هماهنگ و همه جانبه صورت نمی‌پذیرد و برای انجام و به مقصد رساندن تحقیقات مسیر مشخصی وجود ندارد.

بستری و حمایت نسبی از امر تحقیقات، آن‌گونه که شایسته است استقبال معقولی از پژوهش و تولید علم به عمل نیامده است. این وضع نشان می‌دهد که معضلات و دشواری‌هایی سد راه توسعه پژوهش در دانشگاه تبریز شده است [۳]. با توجه به نقشی که پژوهش در رشد و توسعه جامعه دارد می‌توان انتظار داشت که اساتید دانشگاه تبریز به عنوان یکی از مهمترین عناصر دانشگاه در طی کردن این مسیر نقشی فعال داشته باشند. پژوهش‌های انجام شده به ویژه در دهه‌های اخیر، نشان دهنده این واقعیت است که موانع بزرگی از قبیل عدم تخصیص اعتبارات مناسب، نداشتن اطلاعات به هنگام و صحیح، تغییرات سریع مدیریت‌ها، کمبود پژوهشگران حرفه‌ای، انتخاب موضوع‌های ضعیف و عدم وجود برنامه، سد راه فعالیت‌های پژوهشی آنان بوده است [۲]. هافرین و هرسل^۱ [۴] بر اساس مطالعات خود در زمینه پژوهش، مواردی نظیر عدم استفاده از نتایج تحقیق، مشکلات مربوط به تجزیه و تحلیل‌های آماری، عدم حمایت از فعالیت‌های تحقیقاتی، کمبود وقت و هزینه و نداشتن انگیزه را به عنوان موانع انجام فعالیت‌های تحقیقاتی ذکر نموده است. به علاوه وجود تحریم‌های اقتصادی و فشارهای سیاسی، مشتری محور نبودن پژوهش، علاقه به ترجمه و پیروی از تولیدات علمی خارجی به جای تولید دانش بومی و مواردی از این قبیل، از جمله چالش‌های پیش رو در حوزه پژوهش است. با توجه به مراتب فوق، در این مقاله به این سؤال پاسخ داده می‌شود که موانع اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، سازمانی، آموزشی و فردی اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز برای انجام فعالیت‌های پژوهشی و راهکارهای عملی رفع این موانع چه هستند؟ آگاهی از موانع تحقیقات و مرتفع نمودن آنها می‌تواند نتایج ارزشمندی به منظور ارتقای کمی و کیفی پژوهش در دانشگاه تبریز به دنبال داشته باشد.

۲- اهداف و سوال‌های تحقیق

هدف اصلی تحقیق حاضر، بررسی دیدگاه‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز درباره موانع انجام فعالیت‌های پژوهشی است. در راستای این هدف، سوال‌های ذیل تدوین شدند:

2- Research
3- Verma & Beard

1- Hafferin & Horsley

نباشد، در واقع امکان بکارگیری یافته‌هایش را پیشاپیش از دست داده است. به همین جهت در انتخاب محققان و پژوهشگران باید به دنبال کسانی رفت که صلاحیت و شایستگی علمی آنها برای تصمیم‌گیرنده احراز شده باشد. البته ممکن است که یک محقق صلاحیت علمی داشته باشد، اما صلاحیت وی به هر صورت از سوی تصمیم‌گیرنده، سیاست‌گذار و مدیری که قرار است نتایج این کار تحقیقاتی در اختیار او قرار بگیرد محل تردید باشد [۱۱].

واگرایی الگو و شیوه تحقیق محقق از تمایلات گرایشی تصمیم‌گیرنده: محقق و ارزشیاب باید بکوشد که از نظر انتخاب الگو و شیوه تحقیق و ابزار به کار گرفته شده در گردآوری اطلاعات نیز مطابق با تمایلات گرایشی تصمیم‌گیرنده عمل کند. در بسیاری از موارد ممکن است تصمیم‌گیرندگان به نوع خاصی از روش پژوهش اعتقاد نداشته باشند، یعنی اعتبار یافته‌هایی که با آن روش حاصل شده، ممکن است از نظر آنها مورد تردید باشد. این امر بزرگترین ضربه به استفاده از یافته‌هایی است که به این طریق بدست آمده است. این مسأله ابعاد مختلفی دارد اما مهمترین بعد آن همین است که امروزه در حالت کلی به عنوان بحث بین روش‌های کیفی و روش‌های کمی تحقیق عنوان می‌شود. عده‌ای از تصمیم‌گیران تمایل و تعصب خاصی به یکی از این دو گونه کلی روش تحقیق دارند [۱۲].

ضعف ارتباط موضوع تحقیق با نیازهای تصمیم‌گیران: محققان طرح‌های پژوهشی، باید به حساسیت‌های قابل قبول توجه کنند و در مرتبط کردن موضوع تحقیق با نیازمندی‌های تصمیم‌گیران اهتمام ورزند. ارتباط موضوع تحقیق با نیازهای تصمیم‌گیران را می‌توان تضمینی برای مثمر ثمر واقع شدن آنها به حساب آورد. اگر موضوعی که برای تحقیق تعیین شود، برخاسته از نیازی باشد که تصمیم‌گیرنده آن را احساس یا با تمام وجودش درک می‌کند، نگرانی‌هایی که درباره مسأله کاربرست یافته‌های تحقیقاتی می‌تواند وجود داشته باشد از بین می‌رود و اگر ارتباط موضوع را با نیازهای تصمیم‌گیرندگان رعایت کنیم احتمال استفاده از یافته‌های تحقیقاتی را افزایش داده‌ایم.

مطالعه نتایج پژوهش‌های انجام شده و بررسی نظرات صاحب نظران، کارشناسان و محققان مؤید این امر است که علیرغم موفقیت‌ها و کوشش‌های انجام شده در زمینه سیاست‌گذاری، طراحی، اجرا و نظارت بر طرح‌های تحقیقاتی، چالش‌هایی همچون نارسایی در سازماندهی و استفاده از نیروی انسانی کارآمد در امر پژوهش، ضعف انگیزه‌های لازم در پژوهشگران و مجریان طرح‌های پژوهشی، ناهماهنگی در سازمان‌های زیربط، کمبود بودجه و وجود بوروکراسی اداری در جهت هزینه کردن بودجه مصوب، ضعف ارتباط بین سازمان‌های پژوهشی و آموزشی، ضعف ابزار و آزمون‌های لازم جهت کسب اطلاعات پژوهشی، ضعف نظام نظارتی و ارزشیابی فعالیت‌های پژوهشی، کمبود امکانات و تجهیزات برای اجرا طرح‌های پژوهشی و در نهایت کمبود مراکز اطلاع‌رسانی در سطح ملی و جهانی دیده می‌شود [۸]. با توجه به این نتایج به نظر می‌رسد نظام آموزش عالی کشور ما در توسعه فعالیت‌های پژوهشی هنوز با مشکلات و موانعی روبرو است که سعی می‌شود اهم این موانع مطرح شود:

۳-۱-۱ موانع سازمانی و آموزشی انجام پژوهش

علاقه‌مندان [۹] معتقد است ساختار اداری در مقابل پژوهش مقاوم است و نظام اداری گاهی حوصله یک روز توقف هم ندارد درحالی که کار پژوهشی زمان طلب است و نیازمند حوصله می‌باشد. در ذیل به برخی از موانع سازمانی و آموزشی انجام پژوهش اشاره می‌شود:

عدم رسوخ فرهنگ تحقیقاتی در میان تصمیم‌گیران: چنانچه اعتقاد به یافته‌های پژوهش در فرایند تصمیم‌گیری در میان تصمیم‌گیران تقویت شود بدون تردید پشتوانه اجرایی برای پژوهش مهیا خواهد شد. مهرمحمدی [۱۰] معتقد است که اگر در میان تصمیم‌گیران ما این فرهنگ یا این باور به وجود نیامده باشد که برای اتخاذ هر تصمیمی به خصوص در امر آموزش باید تا حد امکان بر یافته‌های پژوهشی تکیه کرد و به این ترتیب احتمال خطا و انحراف را به حداقل ممکن رساند، کاری از پیش نخواهد رفت.

ضعف صلاحیت علمی پژوهشگر از منظر تصمیم‌گیران: پژوهشگری که صلاحیت علمی‌اش مورد تأیید تصمیم‌گیران

محقق از منزلتی بالا برخوردار هستند. شفیع‌مطهر [۱۴] معتقد است که ملتی که پژوهش را قدر می‌داند پژوهشگر را به صدر می‌نشانند و جامعه‌ای که فکر و فرهنگ را پاس می‌دارد، فرهیختگان را پاس می‌گذارد. اگر کالای فکری و فرهنگی در جامعه ما غریب نبود، فرهنگ آفرینان متفکر نیز غریب نبودند و اگر ارزش عنصر تحقیق و پژوهش شناخته شده بود محققان و پژوهشگران نیز عزت و کرامت می‌یافتند. زیرا که تا فرهنگ پژوهش در عمق باور نهادینه نشود، اعتبارات تخصیص یافته هم صرف تشریفات زاید می‌شوند. آقازاده [۱۵] بیان می‌دارد که در برخی کشورها اعتقاد به تحقیق در میان دولتمردان به گونه‌ای صوری و ظاهری است. آنان به ظاهر دوستدار فعالیت‌های تحقیقاتی‌اند و از آن دفاع می‌کنند، اما در باطن آن را امری تفتنی و خالی از فایده می‌پندارند و از تأثیر آن در رشد اقتصادی و اجتماعی غافل هستند. در این جوامع برنامه‌ریزی‌ها و تصمیمات در تمامی سطوح مدیریت در سازمانها بر اساس سلیقه و علاقه شخصی و دور از یافته‌های تحقیقاتی اتخاذ می‌شود. مشکلات و موانعی که از این طریق به وجود می‌آید به مراتب سنگین‌تر و زیاده‌تر از موانع دیگر در مسیر فعالیت‌های پژوهشی است. در جامعه‌ای که تفکر و اندیشه آزاد جایگاه شایسته خود را نداشته باشد، متفکران و اندیشمندان از متن به حاشیه رانده شده و راه انزوا و خاموشی یا مهاجرت و گریز را بر می‌گزینند و عرصه را به افراد سطحی‌نگر وا می‌گذارند [۱۴].

۳-۱-۳ موانع اقتصادی انجام پژوهش

نظام آموزش عالی کشور به‌عنوان یکی از مهمترین اهرم‌های توسعه و پیشرفت کشور شامل مجموعه‌ای از نیروهای انسانی از جمله اعضای هیأت علمی، مدیران و برنامه‌ریزان است که برای تحقق اهداف آموزشی و پژوهشی فعالیت می‌کنند. پویایی و اثربخشی این فرایند تا حد زیادی به اساتید توانمند، آگاه و خشنود از شغل خویش وابسته است. بر اساس نظریه سلسله مراتب نیازهای مازلو، یک فرد نمی‌تواند نیازهای سطح بالاتر را دنبال کند، مگر اینکه نیازهای سطح پائین‌تر او ارضا شده باشد. ارضای نیازها به طور سلسله‌مراتبی، موجب

نا آگاهی یا فقدان اطلاع‌رسانی مناسب: در بسیاری از موارد، مسئولیت‌های اجرایی ایجاب می‌کند که تصمیم‌گیرندگان در یک فرصت کوتاه به تصمیم‌گیری بپردازند. آنها نیاز به اطلاعات دارند، اما آنقدر مجال نیست که به جستجوی زیاد بپردازند. از این رو لازم است اطلاعات و یافته‌های پژوهش با استفاده از یک نظام کارآمد اطلاع‌رسانی در دسترس آنان قرار بگیرد. باید نتایج بررسی‌های به عمل آمده را در دسترس مسئولان و تصمیم‌گیران قرار داد تا به واسطه عدم آگاهی، که یکی از عوامل مؤثر در عدم کاربست نتایج تحقیقات است، این نتایج مورد غفلت واقع نشود و احیاناً تصمیمی گرفته نشود که در تضاد با آن باشد.

ضعف در ارتباط با تصمیم‌گیران در حین اجرای پژوهش: مسأله مهم دیگر این است که از همان آغاز کار تحقیقاتی، پژوهشگران باید با تصمیم‌گیرندگان و مسئولان مربوط تماس داشته، نیازهای آنان را تشخیص داده و بکوشند بر اساس نیازها و تمایلات روشی آنها امور را پیش ببرند. اما اگر این ارتباط در حین اجرای تحقیق برقرار نباشد و محقق گمان ببرد که با روش مناسب به سؤال‌های اساسی تصمیم‌گیرندگان پاسخ می‌دهد ممکن است در طول زمان و در اثر تغییراتی که در شرایط ایجاد می‌شود نیازهای تصمیم‌گیرندگان و سؤال‌های بی‌اساس که برای آنها مطرح است نیز تغییر کند [۱۳]. این مسأله ایجاب می‌کند که ارتباط مستمر و مستقیمی بین تصمیم‌گیران و محققان برقرار باشد.

عدم تناسب پژوهش با شرایط و امکانات: امتیاز جالب توجه ارتباط مستمر و مستقیم با تصمیم‌گیرندگان برای محقق، آگاهی و شناخت درباره محدودیت‌ها و امکانات کارفرمایان است. اینکه نقاط قوت آنها کجاست؟ و امکانات پرسنلی، امکانات مادی، فضای فکری حاکم و ویژگی‌های روحی و روانی اولیای امور چگونه است؟ تلاش در جهت تطبیق پیشنهادها و راه‌حل‌ها با این شرایط، از عناصر مهم در موفقیت نهایی پژوهش است.

۳-۱-۳ موانع اجتماعی- فرهنگی انجام پژوهش

پژوهش و پژوهشگر در جامعه ما هنوز جایگاه خود را نیافته است و این در حالی است که در اکثر جوامع هم تحقیق و هم

بر سر راه تحقیق، سال‌ها دغدغه بسیاری از پژوهشگران و متولیان تحقیق بوده و تلاش‌های بسیاری برای شناسایی و رفع این موانع صورت گرفته است. هر یک از صاحب‌نظران و محققان با توجه به رویکرد و گستره پژوهشی خود به مسائل و معضلاتی که گریبان‌گیر پژوهش است، اشاره و تأکید کرده‌اند. مرور پیشینه مطالعاتی تحقیق حاضر، با استفاده از دسته‌بندی به کار رفته در تحقیق تحت پنج مقوله موانع فرهنگی - اجتماعی، اقتصادی، سازمانی، آموزشی - مهارتی و فردی صورت گرفته است.

برخی نظریه‌پردازان مانند طایفی [۱۸] به مسائل جامعه‌شناسی و موانع فرهنگی تحقیق اشاره دارند و رفع مشکلات زیربنایی پژوهشی را درگرو شناخت فرهنگ، ادب و تاریخ ایران می‌دانند. وی در بررسی‌های خود نشان داده که ۱۹ درصد از پاسخگویان معتقد به موانع سیاسی، و ۱۶ درصد معتقد به محدودیت‌های علمی برای توسعه پژوهش هستند.

بیابانی و هادیانفر [۱۹] به عقب افتادگی فرهنگ پژوهش یعنی نبود جایگاه تحقیق در کشور، انجام امور و برنامه‌ریزی بدون مطالعه و تحقیق اشاره و از آن به‌عنوان مهمترین مانع توسعه تحقیق یاد می‌کنند. بیگزاده [۲۰] به یکی دیگر از عوامل ضعف پژوهش در ایران، یعنی ذهنیت منفی نسبت به نتایج پژوهش اشاره می‌کند. وی معتقد است مدیرانی که درک صحیحی از تحقیق ندارند، تصور می‌کنند که هدف تحقیق، زیر سؤال بردن عملکرد آنها است. از این رو از پژوهش حمایت کمتری می‌کنند و در برخی از موارد، مانع انجام درست پژوهش می‌شوند. در همین ارتباط کیانپور [۲۱] از نگرش منفی پژوهشگران نسبت به کار خودشان، به عنوان یکی از موانع پژوهشی یاد می‌کند و اظهار می‌دارد که پژوهشگر از ترس اینکه مبادا، تحقیق به نتیجه مطلوب نرسد، از انجام برخی پژوهش‌ها سرباز می‌زند.

رفیع‌پور [۲۲]، توفیقی و فراستخواه [۲۳]، طالقانی [۲۴] و تابان [۲۵] در بررسی معضلات پژوهشی به موانع ساختاری پژوهشی از جمله عدم فرهنگ تفکر و تعمق در نظام آموزشی، نداشتن دانش حرفه‌ای و تخصصی در پژوهش، عدم فضای پژوهش علمی ضابطه‌مند، نبود نظارت مطلوب در روند اجرای تحقیقات، نبود باور کافی در مسئولان و سیاست‌گذاران

ایجاد انگیزه به کار، عملکرد بهتر و رضایت‌مندی شغلی می‌شود. دارلینگ و هاموند^۱ [۱۶] در این رابطه متذکر شده‌اند که توجه به انگیزه‌های مادی اساتید باعث فعالیت و تحرک آنها می‌گردد، برای جذب و نگهداری افراد با استعداد در پژوهش باید علائق و انگیزه‌های اقتصادی آنها را در نظر گرفت زیرا که نادیده گرفتن این موارد باعث می‌گردد در طی سال‌های کوتاهی با کمبود جدی اساتید شایسته و پژوهشگر مواجه شویم.

۳-۱-۴ موانع فردی انجام پژوهش

تجربه، رشته تخصصی پژوهشگران، مهارت‌ها شبکه‌سازی، کار تیمی و پژوهشی، بینش و نگرش پژوهشگرانه از جمله مهمترین متغیرهایی هستند که فرایندهای گوناگون نظام آموزش عالی و پژوهشی همانند تدریس، مدیریت کلاس، مشاوره و راهنمایی، تحقیق، تجاری‌سازی نتایج تحقیق را تحت تأثیر قرار می‌دهند. اما از جمله مهمترین ابعاد و ویژگی‌های یک استاد و پژوهشگر، ابعاد شخصیتی اوست که می‌تواند همه عوامل مؤثر در موفقیت تحقیق را تحت الشعاع قرار دهد. پی بردن به انگیزه و میل و رغبت اعضای هیأت علمی به پژوهش و پژوهشگری و نوع نگرش آنها به این امر می‌تواند ما را در شناخت و هدایت یکی از مهمترین عوامل انجام پژوهش رهنمون سازد. عدم دریافت آموزش‌های کافی و پرداختن به پژوهش بدون استفاده مستمر از آموزش و یادگیری کیفی، افراد را ناتوان از تحلیل و تفکر عمیق و همه جانبه می‌کند. هیچ‌گاه پژوهش خوب بدون آموزش مناسب محقق نخواهد شد و تولید علم از طریق پژوهش بدون برنامه آموزشی مناسب توهم است [۱۷]. بنابراین عدم توجه به آموزش فردی و بهبود مستمر دانش و توانمندی‌ها از موانع انجام پژوهش‌های تاثیرگذار است.

۴- مروری بر تحقیقات انجام شده

مطالعات و پژوهش‌های متعددی درباره موانع و تنگناهای پژوهشی در ایران انجام شده است. با بررسی متون علمی، در می‌یابیم که مسأله تحقیق حاضر یعنی وجود موانع و مشکلات

1- Darling & Hammond

برون‌سازمانی، بی‌تأثیر بودن نتایج تحقیق در تصمیم‌گیری مدیران؛ و در حوزه عوامل ماهیتی، ظریف و حساس بودن تحقیق علمی را بیشترین موانع جهت انجام فعالیت‌های پژوهشی بیان کرده‌اند.

قاضی نوری و همکاران [۳۱] در پژوهش خود درباره حمایت شغلی از پژوهشگران آزاد کشور نشان دادند که مشکلاتی همچون عدم استفاده از بیمهٔ بیکاری و بازنشستگی، نداشتن امنیت شغلی، در آمد غیر مکفی و ... از مهمترین دلایل نارضایتی این پژوهشگران هستند. مهدی و همکاران [۳۲] در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که وضعیت نقاط ضعف و تهدیدها بر سر راه پژوهش و تولید علم در علوم مهندسی و فناوری شدیدتر از وضعیت نقاط قوت و فرصت‌ها است. چنین شرایطی مبین نامناسب و ناکارآمد بودن راهبردها یا نبود شرایط و زمینه‌های مناسب نظیر عدم اختصاص بودجه، اعتبارات و منابع لازم و کافی برای اجرایی شدن راهبردهاست.

۵- روش تحقیق

از آنجا که پژوهش حاضر به بررسی موانع فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز پرداخته است به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع پیمایشی است.

۵-۱ جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق شامل همهٔ اعضای هیأت علمی بوده است که در دانشگاه تبریز، فعالیت آموزشی و پژوهشی داشته و تعداد آنها به ۶۹۰ نفر می‌رسد که تعداد ۲۷۴ نفر از آنها زن و ۴۱۶ نفر آنها مرد بوده است. در این پژوهش ضریب اطمینان در سطح ۰/۹۵ در نظر گرفته شده که مقدار آن معادل ۱/۹۶ است. دقت احتمالی مطلوب که نشانگر میزان تفاوت میانگین نمونه از میانگین جامعه می‌باشد نیز محاسبه گردیده است که معادل ۰/۱ بدست آمده و پس از قراردادن تعداد جامعه در فرمول $n \geq \frac{NZ^2 S^2}{(N-1)d^2 + Z^2 S^2}$ ، ۱۳۴ نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز (پس از تعدیل) به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

به مطالعه و تحقیق اشاره کرده و معتقدند که پژوهش در ایران از مشکلات ساختاری رنج می‌برد. بکرانی [۲۶] با بررسی نگرش اعضای هیأت علمی دانشگاه در خصوص موانع پیشرفت پژوهش در دانشگاه صنعتی اصفهان به این نتیجه رسید که به دلیل عدم وجود شرایط مادی و معنوی مختلف اساتید انگیزه لازم برای پرداختن به تحقیق را ندارند. همچنین فراهم نبودن امکانات مالی و اداری، تسهیلات ناکافی و عدم دانش کافی در مورد روشهای تحقیق باعث کم توجهی اساتید نسبت به امر تحقیق شده است.

کیانی [۲۷] با بررسی عوامل مؤثر در توجه به پژوهش در میان محققان، اظهار می‌دارد که توجه بیشتر به عوامل روانی از جمله انگیزه، استعداد و خلاقیت افراد و ایجاد زمینه برای رشد قابلیت‌های آنان، در گرایش به پژوهش مؤثر بوده است. نتایج پژوهش حجازی و همکاران [۲۸] نشان داد که کمبود منابع اطلاعاتی دیجیتالی^۱، مدیریتی، و ضعف قوانین و مقررات پژوهشی از مهمترین موانع پژوهشی بودند. در زمینه منابع اطلاعاتی و امکانات مورد نیاز، کمبود منابع اطلاعاتی الکترونیکی، فضا و تجهیزات آزمایشگاهی و در بخش عوامل مرتبط با مدیریت، عامل اعتبارات و در بخش قوانین و مقررات پژوهشی کلیه عوامل بجز قوانین مربوط به شورای اخلاق از مهمترین موانع پژوهشی شناخته شدند.

علم‌داری و افشون [۲۹] موانع شخصی، کمبود وقت و مشغله زیاد و بی‌علاقگی به امر پژوهش را به ترتیب بیشترین و کمترین مانع پژوهشی و موانع سازمانی، کمبود امکانات و تجهیزات لازم و محدودیت‌های اخلاقی در انجام پژوهش را به ترتیب بیشترین و کمترین مانع پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی عنوان کرده‌اند. نتایج دیگر پژوهش نشان داده که مهمترین موانع شخصی انجام تحقیق به ترتیب کمبود وقت و مسئولیت خانوادگی بوده است. همچنین مسلط نبودن به زبان انگلیسی، فاصله گرفتن از مراکز دانشگاهی، دانش ناکافی در روش تحقیق از موانع مهم انجام تحقیق ذکر شده بود.

دادخواه و همکاران [۳۰] در حوزه موانع شخصی، مشغله کاری بیش از حد؛ در حوزه موانع سازمانی، پایین بودن حق‌التحقیق نسبت به زمان صرف شده؛ در حوزه موانع

جدول ۱) ضرایب پایایی کل آزمون و خرده مقیاس های آن

خرده مقیاس ها	تعداد سؤال	تعداد نمونه	آلفای کرونباخ
موانع فرهنگی- اجتماعی	۷	۱۳۴	۰/۹۲
موانع اقتصادی	۵	۱۳۴	۰/۷۹
موانع سازمانی	۷	۱۳۴	۰/۸۹
موانع آموزشی	۶	۱۳۴	۰/۸۳
موانع فردی	۴	۱۳۴	۰/۷۵
کل مقیاس	۲۹	۱۳۴	۰/۹۳

S: پیش برآورد واریانس که از نمونه اجرای مقدماتی بدست آمده است.

$$n \geq \frac{690 \times 1/96^2 \times 0/35}{690 \times 0/1^2 + (1/96 \times 0/35)} \cong 134$$

۲-۵ ابزار جمع آوری اطلاعات

برای تدوین و تنظیم پرسشنامه، ابتدا متغیرهای مرتبط با موانع انجام فعالیت های پژوهشی با بررسی منابع کتابخانه ای و انجام مصاحبه مقدماتی با متخصصان این حوزه شناسایی شد. سپس تعداد ۴۸ سوال بسته پاسخ در پنج حیطه (موانع اجتماعی- فرهنگی، موانع اقتصادی، موانع سازمانی، موانع آموزشی و موانع فردی) تنظیم و بطور تصادفی در بین ۳۰ نفر از جامعه آماری به منظور تعیین نواقص احتمالی و تعیین اعتبار پرسشنامه توزیع شد. این کار به عنوان مطالعه مقدماتی^۱ صورت گرفت و نهایتاً پس از اصلاحات لازم، پرسشنامه نهایی با تعداد ۲۹ سوال بسته پاسخ آماده گردید. مقیاس مورد استفاده در امتیازدهی به سوال های پرسشنامه، مقیاس پنج امتیازی لیکرت کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم می باشد.

۳-۵ اعتبار و پایایی پرسشنامه

برای سنجش روایی یا اعتبار^۲، سؤالات پرسشنامه از روش وابسته به محتوا استفاده شد. پرسشنامه در چند نوبت توسط افراد متخصص اصلاح گردید و از نظر انطباق سؤال های پرسشنامه با موضوع و هدف های پژوهش به تأیید رسید. همچنین با کمک نرم افزار SPSS پایایی^۳ پرسشنامه شد که برای سوال های مربوط به متغیرهای اصلی، مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۳ حاصل شد و با توجه به اینکه شرط اعتبار پرسشنامه این است که میزان آلفای محاسبه شده بیشتر از ۰/۷۰ باشد، پس پرسشنامه برای اندازه گیری درجه اهمیت متغیرها و مقایسه متغیرها از اعتبار لازم برخوردار است.

۴-۵ روش های تجزیه و تحلیل داده ها

تجزیه و تحلیل داده های پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی صورت گرفت. در سطح توصیفی از مشخصه های آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین، انحراف معیار و در سطح استنباطی متناسب با سطح سنجش داده ها و مفروضات آزمون های آماری از آزمون تحلیل واریانس یکراهه به منظور مقایسه میانگین نظرات پاسخ دهندگان با توجه به سوابق مختلف خدمات آموزشی، در خصوص هر یک از سؤال های اساسی تحقیق (مقوله های اصلی) استفاده شد. از آزمون t تک متغیره به منظور سنجش سؤال های اساسی تحقیق و اینکه آیا میانگین نمونه از جامعه نظری یا میانگین μ انتخاب شده است یا از جامعه ای دیگر، استفاده گردید. از آزمون t مستقل در جهت بررسی میانگین گروه ها هم از لحاظ جنسیت و هم از لحاظ مدرک تحصیلی استفاده شد و در نهایت از آزمون تعقیبی توکی جهت بررسی معناداری تفاوت بین میانگین های گروه ها استفاده گردید.

۶- یافته های پژوهش

۱-۶ توصیف وضعیت عمومی پاسخ دهندگان

به منظور شناخت ویژگی های فردی نمونه مورد مطالعه، پژوهشگران نسبت به تلخیص و تنظیم داده های جمع آوری شده اقدام نموده اند که در قالب جدول ۲، ۳ و ۴ به شرح زیر ارائه گردیده است.

جدول ۲) توزیع فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک جنس

جنس	فراوانی	درصد
مرد	۸۱	۶۰
زن	۵۳	۴۰
جمع	۱۳۴	۱۰۰

1- Pilot study
2- Validity
3- Reliability

جدول ۳) فراوانی و درصد نمونه آماری به تفکیک سابقه خدمت

سابقه خدمت	فراوانی	درصد
زیر ۱۰ سال	۲۵	۱۹
۱۰ تا ۲۰	۶۰	۴۵
۲۰ تا ۳۰	۴۳	۳۱
بالای ۳۰ سال	۶	۵
جمع	۱۳۴	۱۰۰

نتایج جدول ۴ گویای آنست که بین دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشکده‌های دانشگاه تبریز از نظر موانع اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. اما دیدگاه آنها از نظر موانع اجتماعی - فرهنگی، موانع فردی، موانع آموزشی و موانع سازمانی تفاوت معنی‌داری ندارد.

جدول ۴) تفاوت بین دانشکده‌ها از نظر موانع انجام فعالیت‌های پژوهشی

sig	درجه آزادی	χ^2	میانگین رتبه	N	شاخص‌های آماری		
					شاخص‌ها	دانشکده‌ها	
۰/۶۱۶	۶	۴/۴۴۷			موانع سازمانی	علوم انسانی و اجتماعی	۲۴
						روانشناسی و علوم تربیتی	۱۶
						کشاورزی	۱۸
						علوم پایه	۲۲
						فنی	۲۳
						ریاضی و علوم کامپیوتر	۱۷
						ادبیات و زبان‌های خارجه	۱۴
۰/۴۵۱	۶	۵/۷۵۴			موانع اجتماعی - فرهنگی	علوم انسانی و اجتماعی	۲۴
						روانشناسی و علوم تربیتی	۱۶
						کشاورزی	۱۸
						علوم پایه	۲۲
						فنی	۲۳
						ریاضی و علوم کامپیوتر	۱۷
						ادبیات و زبان‌های خارجه	۱۴
۰/۰۰۵	۶	۷/۰۶۴			موانع اقتصادی	علوم انسانی و اجتماعی	۲۴
						روانشناسی و علوم تربیتی	۱۶
						کشاورزی	۱۸
						علوم پایه	۲۲
						فنی	۲۳
						ریاضی و علوم کامپیوتر	۱۷
						ادبیات و زبان‌های خارجه	۱۴
۰/۵۰۶	۶	۵/۲۹۷			موانع آموزشی	علوم انسانی و اجتماعی	۲۴
						روانشناسی و علوم تربیتی	۱۶
						کشاورزی	۱۸
						علوم پایه	۲۲
						فنی	۲۳
						ریاضی و علوم کامپیوتر	۱۷
						ادبیات و زبان‌های خارجه	۱۴
۰/۳۷۵	۶	۶/۴۴۴			موانع فردی	علوم انسانی و اجتماعی	۲۴
						روانشناسی و علوم تربیتی	۱۶
						کشاورزی	۱۸
						علوم پایه	۲۲
						فنی	۲۳
						ریاضی و علوم کامپیوتر	۱۷
						ادبیات و زبان‌های خارجه	۱۴

۶-۲ بررسی پاسخ‌ها به سوالات تحقیق

سؤال اول پژوهش: موانع اجتماعی- فرهنگی انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟

در رابطه با این حیطه ۷ سؤال در پرسشنامه مطرح شده که متوسط نمره پاسخ‌ها بین ۳/۶۳ تا ۴/۳۲ در نوسان بوده است.

بر اساس یافته‌های حاصل از جدول ۵، بیشترین موانع اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی مربوط به "کمبود تبلیغات مناسب برای توسعه فرهنگ پژوهش با (۹۴ درصد) و "کم بها دادن به فعالیت‌های پژوهشی با (۸۸ درصد) و کمترین موانع مربوط به "پائین

بودن اعتماد جامعه نسبت به توانایی پژوهشی اعضای هیأت علمی" با ۶۵/۳ درصد بوده است.

سؤال دوم تحقیق: موانع اقتصادی فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟

در این حیطه ۵ سؤال مطرح شده و میانگین نمره پاسخ‌ها بین ۳/۶۴ تا ۴/۳۳ در نوسان است (جدول ۶).

بر اساس داده‌های جدول بیشترین موانع اقتصادی مؤثر در انجام پژوهش "ضعف در ق‌دردانی مادی قابل توجه از اعضای هیأت علمی" با ۸۴/۶۷ درصد و کمترین مانع مربوط به "مشکلات ناشی از چند شغله بودن اعضای هیأت علمی و کمی فرصت جهت پژوهش" با ۶۷/۳۳ درصد بوده است.

جدول ۵) توزیع فراوانی و درصد پاسخ به سؤال‌های مربوط به موانع اجتماعی- فرهنگی

ردیف	کاملاً مخالفم	مؤثر	کمی مؤثر	کمی مخالفم	مؤثر	کاملاً موافقم	M	SD	توضیح
۱	۲	۹	۷	۶۱	۷۱	۴۷/۳	۴/۲۷	۰/۰۷۳	بهای کم دادن به فعالیت‌های پژوهشی در جامعه
۲	۴	۱۵	۱۸	۶۶	۴۷	۳۱/۳	۳/۹۱	۰/۰۸۴	اعتقاد پایین جامعه به نتایج کارهای پژوهشی
۳	۳	۹	۲۰	۶۷	۵۱	۳۴	۴/۰۳	۰/۰۷۷	عدم بهره‌گیری از نتایج فعالیت‌های پژوهشی
۴	۲	۵	۷	۶۵	۷۱	۴۷/۳	۴/۳۲	۰/۰۶۷	ضعف امکانات و ساختار لازم برای کاربست نتایج تحقیق
۵	۳	۳	۳	۷۵	۶۶	۴۴	۴/۳۲	۰/۰۶۴	نبود تبلیغات مناسب برای توسعه فرهنگ پژوهش
۶	۲	۲	۲	۵۰	۴۴	۵۶	۳/۹۲	۰/۱۰	ضعف در ق‌دردانی معنوی از اعضای هیأت علمی
۷	۱۰	۱۹	۲۳	۶۲	۳۶	۳۶	۳/۶۳	۰/۰۹۵	پائین بودن اعتماد جامعه نسبت به توانایی پژوهشی

جدول ۶) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سؤال‌های مربوط به موانع اقتصادی

ردیف	کاملاً مخالفم	مؤثر	کمی مؤثر	کمی مخالفم	کاملاً موافقم	M	SD	توضیح	
۱	۴	۲	۱۷	۴۵	۸۲	۵۴/۷	۴/۳۳	۰/۰۷۵	ضعف ق‌دردانی مادی قابل توجه از پژوهشگران
۲	۶	۱۵	۱۸	۵۸	۵۳	۳۵/۳	۳/۹۱	۰/۰۹۱	بالا بودن هزینه‌های انجام پژوهش
۳	۲	۹	۲۳	۳۷	۷۹	۵۲/۷	۴/۲۱	۰/۰۸۲	عدم تمکن مالی پژوهشگر جهت تهیه منابع
۴	۳	۱۰	۲۲	۶۶	۴۹	۳۲/۷	۳/۹۹	۰/۰۷۸	دشواری تأمین امکانات لازم (کامپیوتر و غیره)
۵	۲۱	۱۶	۱۲	۴۸	۵۳	۳۵/۳	۳/۶۴	۰/۱۱	مشکلات ناشی از چند شغلی بودن و کمی فرصت

کمترین موانع مربوط به " سخت‌گیری شورای پژوهشی دانشگاه در تصویب طرح‌ها " با (۵۶ درصد) بوده است. سؤال چهارم تحقیق: موانع آموزشی فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟ در این حیطه ۶ سؤال مطرح شد که متوسط نمره پاسخ‌ها بین ۳/۸۲ تا ۴/۰۷ در نوسان بوده است. این اطلاعات در جدول ۸ آمده است.

سؤال سوم تحقیق: موانع سازمانی فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز کدام‌اند؟ در این حیطه ۷ سؤال مطرح شده که متوسط نمره پاسخ‌ها بین ۳/۵۷ تا ۴/۱۲ در نوسان بوده است. بر اساس یافته‌های جدول ۷ بیشترین موانع سازمانی مؤثر در انجام پژوهش مربوط به "بهای کم دانشگاه به فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی" و "پائین بودن تعامل تصمیم‌گیران نظام آموزشی با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی " با (۸۲ درصد) بوده است و

جدول (۷) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سؤال‌های مربوط به موانع سازمانی

SD	M	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم	پاسخ
۰/۰۷۶	۴/۰۷	۵۳	۷۰	۱۴	۱۱	۲	بهای کم دانشگاه به فعالیت‌های پژوهشی
		۳۵/۳	۴۷/۷	۹/۳	۷/۳	۱/۳	
۰/۰۸۲	۳/۵۹	۲۹	۵۵	۴۴	۱۹	۳	سخت‌گیری شورای پژوهشی در تصویب طرح‌ها
		۱۹/۳	۳۶/۷	۲۹/۳	۱۲/۷	۲	
۰/۰۸۲	۳/۹	۴۹	۵۵	۳۰	۱۴	۲	کمبود امکانات مناسب در دانشگاه
		۳۲/۷	۳۶/۷	۲۰	۹/۳	۱/۳	
۰/۰۹۳	۳/۵۷	۳۵	۵۵	۲۵	۳۰	۵	کم توجهی مدیران دانشگاه به فعالیت‌های پژوهشی
		۲۲/۳	۳۶/۷	۱۶/۷	۲۰	۳/۳	
۰/۰۷۴	۳/۸۹	۴۵	۵۲	۴۴	۹	۰	دخالت سلاقی و روابط جهت تصویب طرح‌ها
		۳۰	۳۴/۷	۲۹/۳	۶	۰	
۰/۰۷۶	۴/۱۲	۵۸	۶۵	۱۷	۷	۳	تعامل پائین تصمیم‌گیران با مراکز تحقیقاتی
		۳۸/۷	۴۳/۳	۱۱/۳	۴/۷	۲	
۰/۰۸۵	۳/۸۵	۴۹	۵۲	۲۸	۲۰	۱	کمبود همایش‌ها و دوره‌های آموزشی در مورد پژوهش
		۳۲/۷	۳۴/۷	۱۸/۷	۱۳/۳	۰/۷	

جدول (۸) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سؤال‌های مربوط به موانع آموزشی

SD	M	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالقم	کاملاً مخالفم	پاسخ
۰/۰۸۶	۳/۹۵	۵۴	۵۸	۱۸	۱۷	۳	ضعف روحیه پژوهش در اساتید
		۳۶	۳۸/۷	۱۲	۱۱/۳	۲۰	
۰/۰۸۳	۳/۸۷	۴۳	۶۷	۲۱	۱۶	۳	ضعف آشنایی با موضوعات مناسب برای پژوهش
		۲۸/۷	۴۴/۷	۱۴	۱۰/۷	۲	
۰/۰۸۲	۳/۸۲	۳۹	۶۷	۲۵	۱۶	۳	ضعف اطلاعات اساتید در مورد فعالیت‌های شورای پژوهش
		۲۶	۴۴/۷	۱۶/۷	۱۰/۷	۲	
۰/۰۸۳	۳/۸۳	۳۹	۶۹	۱۹	۲۱	۲	ضعف اطلاعات اساتید در زمینه متدولوژی پژوهش
		۲۶	۴۶	۱۲/۷	۱۴	۱/۳	
۰/۰۸۱	۴/۰۷	۶۵	۴۶	۲۵	۱۳	۱	فقدان آموزش مهارت‌های لازم جهت پژوهش
		۴۳/۳	۳۰/۷	۱۶/۷	۸/۷	۰/۷	
۰/۰۸۴	۴/۰۵	۶۲	۵۳	۱۸	۱۵	۲	کمبود زمان و فرصت لازم برای پژوهش به خاطر بالا بودن میزان ساعات تدریس
		۴۱/۳	۳۵/۳	۱۲	۱۰	۱/۳	

بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است.

موانع سازمانی: در اینجا منظور از موانع سازمانی، موانع و محدودیت‌هایی است که فرایندها، روش‌ها و فعالیت‌های دانشگاه جهت انجام پژوهش برای اساتید به وجود آورده است. در این حیظه ۷ سؤال مطرح شده که میانگین نمره کسب شده توسط اساتید ۳/۸۶ بوده و انحراف نمرات آنها ۰/۵۸۵ بوده است. با توجه با اینکه t مشاهده شده از سطح مقدار بحرانی جدول بزرگتر بوده ($p \leq 0/01$)، بنابراین موانع سازمانی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است.

موانع آموزشی: در این پژوهش منظور از موانع آموزشی، موانعی است که اساتید جهت انجام پژوهش از نظر دانش و مهارت در پژوهش مطرح می‌گردد. میانگین نمره کسب شده توسط اساتید ۳/۹۴ و انحراف نمرات اعضای این گروه ۰/۶۷ بوده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول بزرگتر بوده ($p \leq 0/01$)، بنابراین موانع آموزشی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است.

موانع فردی: موانعی هستند که ناشی از عدم داشتن انگیزه‌های فردی و نگرشی فرد به پژوهش است که میانگین نمره کسب شده توسط اساتید ۲/۳۶ و انحراف معیار اعضای این گروه ۰/۸ بوده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول بزرگتر بوده ($p \leq 0/01$)، بنابراین موانع فردی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است.

۳-۶ مقایسه میانگین نمره موانع مؤثر بر انجام فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی با توجه به سابقه خدمت در این قسمت یافته‌های حاصل از پرسشنامه را با توجه به عواملی چون سابقه خدمت اعضای هیأت علمی و پنج مانع مورد مطالعه، مدرک تحصیلی اساتید و پنج مانع مورد مطالعه و همچنین جنسیت و پنج مانع مورد مطالعه مقایسه و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

در جدول ۱۱ به مقایسه میانگین نمره موانع با توجه به سابقه خدمت اساتید پرداخته شده است. با توجه به اینکه F مشاهده شده در خصوص موانع اجتماعی - فرهنگی در سطح هیأت ($p \leq 0/05$)، معنادار بوده بنابراین بین نظرات اعضای هیأت علمی با توجه به سابقه خدمت آنها در این مقوله تفاوت

براساس یافته‌های جدول بیشترین موانع آموزشی مؤثر در انجام فعالیت‌های پژوهشی مربوط به "فقدان آموزش و مهارت‌های لازم جهت پژوهش" با ۸۴ درصد و کمترین موانع مربوط به "ضعف اطلاعات اعضای هیأت علمی در مورد فعالیت‌های شورای پژوهش" با ۷۰/۶۷ درصد بوده است.

سؤال پنجم تحقیق: موانع فردی فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی چیست؟

در این حیظه ۴ سؤال مطرح شده است که میانگین نمره پاسخ‌ها بین ۱/۷۷ تا ۳/۱۸ در نوسان بوده است. این اطلاعات در جدول ۹ آمده است.

بر اساس داده‌های جدول بیشترین موانع فردی مؤثر در انجام پژوهش مربوط به "اعتقاد به بی توجهی به فعالیت پژوهشی در جامعه ما" با ۴۴ درصد و کمترین موانع مربوط به "اعتقاد به اینکه استاد کارش آموزش است نه انجام پژوهش" با ۶ درصد بوده است.

موانع اجتماعی - فرهنگی: در این پژوهش منظور از موانع اجتماعی - فرهنگی موانع و محدودیت‌هایی است که از طرف جامعه و فرهنگ بر دانشگاه حاکم شده و اعضای هیأت علمی را از انجام فعالیت‌های پژوهشی باز می‌دارند. در این حیظه ۷ سؤال مطرح شده بود که میانگین نمره کسب شده توسط اساتید ۴/۰۴ و انحراف معیار نمرات اعضای این گروه ۰/۵۷ بوده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده در سطح ($p \leq 0/01$)، معنادار بوده بنابراین موانع مؤثر در انجام پژوهش از نظر اعضای هیأت علمی یکسان نبوده است. بیشترین مانع مربوط به موانع اقتصادی با میانگین ۴/۰۷ و کمترین موانع مربوط به موانع فردی با میانگین ۲/۳۶ بوده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول بزرگتر بوده ($p \leq 0/01$)، بنابراین موانع اجتماعی - فرهنگی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است.

موانع اقتصادی: در این پژوهش منظور از موانع اقتصادی، موانع و مشکلاتی است که پژوهشگر از لحاظ مالی در انجام پژوهش با آن مواجه می‌شود. در این حیظه ۵ سؤال مطرح شده که میانگین نمره کسب شده توسط اعضای هیأت علمی ۴/۰۷ و انحراف معیار نمرات ۰/۶۶ بوده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول بزرگتر بوده ($p \leq 0/01$)، بنابراین موانع اقتصادی

سال معنی‌دار بوده است. به عبارت دیگر، کسانی که دارای سابقه خدمت ۱۰ تا ۲۰ هستند تأکید بیشتری بر موانع اجتماعی نسبت به افراد دارای سابقه خدمت زیر ۱۰ سال داشته‌اند و این اختلاف در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است.

وجود دارد. اما F مشاهده شده در خصوص سایر موانع معنادار نبوده است. بنابراین بین نظرات اعضای هیأت علمی با توجه به سابقه خدمت آنها تفاوت معناداری وجود ندارد. بر اساس جدول ۱۲ نتایج آزمون توکی اختلاف بین میانگین نمرات اساتید دارای سابقه خدمت زیر ۱۰ سال و ۱۰ تا ۲۰

جدول ۹) توزیع فراوانی و درصد پاسخ سؤال‌های مربوط به موانع فردی مؤثر

SD	M	کاملاً مختار	بسیار مختار	نظری ندارم	مختار معتدل	کاملاً مختار	نمره میانگین
۰/۱۲	۲/۶۳	۲۳	۲۸	۵	۵۸	۳۶	فقدان علاقه به انجام فعالیت‌های پژوهشی
۰/۰۷۵	۱/۷۷	۱۵/۳	۱۸/۷	۳/۳	۳۸/۷	۲۴	اعتقاد به اینکه استاد کارش آموزش است نه پژوهش
۰/۰۸۶	۱/۸۵	۵	۴	۷	۶۹	۶۵	عدم اعتقاد به تأثیر پژوهش بر فعالیت‌های آموزشی
۰/۱۰۳	۳/۱۸	۳/۳	۲/۷	۴/۷	۴۶	۴۳/۳	اعتقاد به عدم توجه به فعالیت پژوهشی در جامعه ما
		۷	۶	۱۲	۵۶	۶۸	
		۴/۷	۴	۸/۷	۳۷/۳	۴۵/۳	
		۲۹	۳۷	۲۸	۴۵	۱۱	
		۱۹/۳	۲۴/۷	۱۸/۷	۳۰	۷/۳	

جدول ۱۰) مقایسه میانگین نمره موانع مؤثر بر انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی

t	SD	M	ابعاد
۸۵/۹۴	۰/۵۷	۴/۰۴	اجتماعی- فرهنگی
۷۴/۶۴	۰/۶۶	۴/۰۷	موانع اقتصادی
۸۰/۷۴	۰/۵۸۵	۳/۸۶	موانع سازمانی
۷۲/۱۹	۰/۶۷	۳/۹۴	موانع آموزشی
۳۶/۱۴	۰/۸۰	۲/۳۶	موانع فردی
$t^2 = 28/48$			$f = 9/33$

جدول ۱۱) مقایسه میانگین نمره موانع مؤثر بر انجام پژوهش اساتید با توجه به سابقه خدمت

P	F	بالای ۳۰ سال		۲۰ تا ۳۰		۱۰ تا ۲۰		زیر ۱۰ سال		ابعاد
		SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	
۰/۰۱۲	۳/۷۶	۰/۳۳	۴/۰۲	۰/۷۵	۳/۹۲	۰/۴۲	۴/۱۹	۰/۵۹	۳/۸۱	اجتماعی- فرهنگی
۰/۳۱۴	۱/۱۹	۰/۶۹	۳/۸۹	۰/۷۱	۴/۰۵	۰/۶۳	۴/۱۶	۰/۶۷	۳/۸۹	اقتصادی
۰/۶۴۲	۰/۵۶	۰/۸۰	۳/۸۳	۰/۶۷	۳/۷۶	۰/۴۸	۳/۹۱	۰/۶۷	۳/۸۷	سازمانی
۰/۷۸۵	۰/۳۵	۰/۳۸	۴/۰۸	۰/۷۶	۳/۹۲	۰/۶۱	۳/۹۱	۰/۷۵	۴/۰۴	آموزشی
۰/۵۱۱	۰/۷۷	۰/۷۶	۲/۷۵	۰/۹۱	۲/۳۶	۰/۷۹	۲/۳۶	۰/۵۹	۲/۲۳	فردی

جدول ۱۲) اختلاف بین میانگین نمرات اساتید دارای سابقه خدمت زیر ۱۰ سال و ۱۰ تا ۲۰ سال

سابقه خدمت	اختلاف میانگین	سطح معنی داری
زیر ۱۰ سال ← ۱۰ تا ۲۰	۰/۳۷۶	۰/۰۲۱

کمترین موانع مربوط به "پائین بودن اعتماد جامعه نسبت به توانایی پژوهشی اعضای هیأت علمی" با ۶۵/۳ درصد بوده است. نتایج بدست آمده در مورد این سؤال با نتایج پژوهش محققانی همچون بیابانی و هادیانفر [۱۹]، بیگزاده [۲۰]، کیانپور [۲۱]، رفیعپور [۲۲]، طالقانی [۲۴]، و دادخواه و همکاران [۳۰] که در تحقیق خود به موانع اجتماعی - فرهنگی شامل: کم بها دادن به فعالیت‌های پژوهش در جامعه، اعتقاد پایین جامعه به نتایج کارهای پژوهشی، فقدان انگیزه فرهنگی در امر پژوهش، فقدان ترویج دانش به مردم و ایجاد فرهنگ تقاضای استفاده از نتایج و دستاوردهای محققین و مشخص نبودن جایگاه تحقیق و محیط علمی، اشاره داشته‌اند همسو و هماهنگ می‌باشد. به نظر پژوهشگران با توجه به قدمت بالای دانشگاه، اعتماد جامعه نسبت به توانایی‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی در مقایسه با سایر گزینه‌ها بالا بوده است. اما به دلیل عدم توجه کافی به فرهنگ پژوهش و تبلیغات کافی در این خصوص، موانع فرهنگی - اجتماعی شکل گرفته است.

مجموعه دوم، مربوط به موانع اقتصادی انجام فعالیت‌های پژوهشی می‌باشد. این مجموعه نیز شامل متغیرهای متعددی است. در میان این عوامل نظر اعضای هیأت علمی نشان داد که بیشترین موانع اقتصادی مؤثر در انجام پژوهش مربوط به "ضعف در قدردانی مادی قابل توجه از اعضای هیأت علمی" با ۸۴/۶۷ درصد و کمترین موانع مربوط به "مشکلات ناشی از چند شغله بودن اعضای هیأت علمی و کمی فرصت جهت پژوهش" با ۶۷/۳۳ درصد بوده است. نتایج نشان داد که اعضای هیأت علمی موانع اقتصادی را با بیشترین مانع در انجام فعالیت‌های پژوهشی خود می‌دانند و بر اساس مقدار t بدست آمده برای ارزشیابی این مقوله برابر ۷۴/۶۴ بدست آمد که با توجه به t مشاهده شده در سطح آلفای ($p \leq 0/01$) معنادار بوده است، بنابراین، موانع و مشکلات اقتصادی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط پژوهشگرانی همچون حجازی و همکاران [۲۸]، و طایفی [۱۸] که در پژوهش خود عواملی همانند مشکلات

۶-۴ مقایسه میانگین نمره موانع مؤثر بر انجام فعالیت‌های

پژوهشی اعضای هیأت علمی با توجه به مدرک تحصیلی

در جدول ۱۳ به مقایسه میانگین نمره موانع با توجه به مدرک تحصیلی اساتید پرداخته شده است. با توجه به اینکه t مشاهده شده در خصوص هیچ یک از موانع معنادار نبوده است بنابراین می‌توان گفت بین نظرات اعضای هیأت علمی با توجه به مدرک تحصیلی آنها تفاوتی وجود ندارد.

جدول ۱۳) مقایسه میانگین نمره موانع مؤثر بر انجام پژوهش از نظر

اعضای هیأت علمی با توجه به مدرک

ابعاد	کارشناسی ارشد		دکتری و بالاتر		P	t
	SD	M	SD	M		
	اجتماعی - فرهنگی	۰/۵۷	۴/۲۴	۰/۵۴		
اقتصادی	۰/۶۴	۴/۲۲	۰/۸۱	۰/۴۳	۰/۶۶	
سازمانی	۰/۵۸	۳/۹۳	۰/۵۸	۰/۴۷	۰/۶۴	
آموزشی	۰/۶۴	۳/۶۸	۰/۹۱	۱/۱۲	۰/۲۸۱	
فردی	۰/۸۰	۲/۲۱	۰/۵۶	۰/۳۵	۰/۷۲۵	

۷- بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد که در نظام پژوهشی کشور، مجموعه عوامل متعددی وجود دارد که می‌تواند تمایل به پژوهش اعضای هیأت علمی دانشگاهها را تحت تأثیر قرار دهد و موجب افزایش آن شده و یا به عکس با ایجاد موانعی باعث ایجاد تنگناهایی در این زمینه شود. این عوامل در پنج دسته اصلی تقسیم‌بندی شده و با استفاده از نظرات اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز مورد مطالعه قرار گرفتند:

مجموعه اول، مربوط به موانع اجتماعی - فرهنگی انجام فعالیت‌های پژوهشی است. این مجموعه خود از عوامل و متغیرهای متعددی تشکیل شده است. در میان این عوامل، نظرات اعضای هیأت علمی نشان داد که موانع اجتماعی - فرهنگی بیش از سطح متوسط در انجام فعالیت‌های پژوهشی مؤثر بوده است. از این میان بیشترین موانع مربوط به موانع اجتماعی - فرهنگی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی مربوط به "کمبود تبلیغات مناسب برای توسعه فرهنگ پژوهش" و "کم بها دادن به فعالیت‌های پژوهشی با (۸۸ درصد) و

مالی و کمبود امکانات و تجهیزات مورد نیاز، کمبود اعتبارات پژوهش و عدم تخصیص به موقع آن از سوی دانشگاه و پایین بودن سهم پژوهش در بودجه را بعنوان عوامل بازدارنده مؤثر در پیشبرد پژوهش شناسایی نموده‌اند همسو است. به نظر می‌رسد چند شغله بودن اعضای هیأت علمی و کمی فرصت جهت پژوهش کمترین اهمیت را دارد و آنچه در این میان اهمیت دارد قردرانی مالی و مادی از پژوهشگران و اساتید است.

سومین مجموعه، نقش موانع سازمانی را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مورد بررسی قرار می‌دهد. با استفاده از نظرات اعضای هیأت علمی آشکار شد که بیشترین موانع سازمانی مؤثر در انجام پژوهش مربوط به "بهای کم دادن دانشگاه به فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی" و "پائین بودن تعامل تصمیم‌گیران نظام آموزشی با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی" با (۸۲ درصد) بوده است و کمترین موانع مربوط به "سخت‌گیری شورای پژوهشی دانشگاه در تصویب طرح‌ها" با (۵۶ درصد) بوده است. بر اساس نتایج مقدار t مشاهده شده برابر با $۸۰/۷۴$ درصد است و با توجه به اینکه t مشاهده شده در سطح $(p \leq ۰/۰۱)$ و معنادار بوده بنابراین موانع سازمانی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش توسط اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است. یعنی مشکلاتی از طرف دانشگاه بر فرایند پژوهش و بخصوص در کارهای پژوهشی اعضای هیأت علمی به چشم می‌خورد. این نتایج با نتایج تحقیقات انجام شده توسط پژوهشگرانی همچون ابیلی [۲]، توفیقی و فراستخواه [۲۳]، طالقانی [۲۴]، تابان [۲۵]، علم‌داری و افشون [۲۹] و هافرین و هرسل [۴] که عواملی از قبیل عدم وجود فضای پژوهشی علمی و ضابطه‌مند نبود نظارت مطلوب در روند اجرای تحقیقات، عملکرد ضعیف شورای پژوهشی در بررسی، تصویب، اجرا و گزارش نهایی تحقیقات، کمبود امکانات، تجهیزات لازم و محدودیت‌های اخلاقی در انجام پژوهش، فراهم نساختن تسهیلات لازم برای شرکت اعضای هیأت علمی در همایش‌های علمی بین‌المللی را از جمله موانع مؤثر در انجام پژوهش ذکر نموده‌اند همسو است. به نظر می‌رسد که تعامل و ارتباط ضعیف دانشگاه با

صنعت و نیز کاربردی نبودن نتایج پژوهش‌ها برای حل مسائل بخش صنعت، از مهمترین موانع سازمانی در انجام فعالیت‌های پژوهشی است که نتایج پژوهش حاضر بیانگر این امر است. چهارمین مجموعه، مربوط به موانع آموزشی و مهارتی انجام فعالیت‌های پژوهشی است. این مجموعه شامل عوامل متعددی است، که بیشترین موانع آموزشی مؤثر در انجام فعالیت‌های پژوهشی مربوط به "فقدان آموزش و مهارت‌های لازم جهت پژوهش" با ۸۴ درصد و کمترین موانع مربوط به "ضعف اطلاعات اعضای هیأت علمی در مورد فعالیت‌های شورای تحقیقات" با $۷۰/۶۷$ درصد بوده است. بر اساس نتایج، مقدار t مشاهده شده برابر $۷۲/۱۹$ درصد است و با توجه به اینکه t مشاهده شده در سطح $(p \leq ۰/۰۱)$ معنادار بوده بنابراین موانع آموزشی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش به وسیله اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است. نتایج این تحقیق با نتایج تحقیقات پژوهشگرانی همچون حجازی و همکاران [۲۸]، علم‌داری و افشون [۲۹] و هافرین و هرسل [۴] که در پژوهش خود، مسلط نبودن به زبان انگلیسی، دانش ناکافی در زمینه تحقیق و ناآشنایی با روش‌شناسی تحقیق، فراهم نساختن تسهیلات لازم برای شرکت استادان جهت شرکت در همایش‌های علمی بین‌المللی و پایین بودن توانایی حرفه‌ای مرتبط با پژوهش را به عنوان عوامل بازدارنده مؤثر در پیشبرد پژوهش ذکر کرده‌اند همسو است. در خصوص موانع آموزشی به نظر می‌رسد داشتن مهارت‌های پژوهشی و آشنایی با بحث‌های پیچیده آماری و روش تحقیق می‌تواند موجب بالا رفتن انگیزه و در نتیجه بهبود عملکرد پژوهشی اعضای هیأت علمی شود.

در نهایت پنجمین مجموعه مربوط به موانع فردی مؤثر بر فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی است. بر اساس نتایج پژوهش بیشترین موانع فردی مؤثر در انجام پژوهش مربوط به "اعتقاد به بی‌توجهی به فعالیت پژوهشی در جامعه ما" با ۴۴ درصد و کمترین موانع مربوط به "اعتقاد به اینکه استاد کارش آموزش است نه انجام پژوهش" با ۶ درصد بوده است. بر اساس نتایج، مقدار t مشاهده شده برابر $۳۶/۱۴$ است و با توجه به اینکه t مشاهده شده در سطح $(p \leq ۰/۰۱)$ معنادار

در حدی اختصاص یابد که پشتوانه مالی مناسبی برای فراهم‌سازی امکانات و تجهیزات پژوهشی مورد نیاز باشد. لازم است مسئولان دانشگاه ضمن بها دادن به فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی در کنار فعالیت‌های آموزشی، بسترهای لازم جهت تعامل پویا بین تصمیم‌گیران دانشگاهی با پژوهشگران را فراهم نمایند. لازم است ساختار اداری نظام پژوهشی کشور به سمت تسهیل ارتباطات و همکاری‌های علمی، استفاده از فرصت‌های آموزشی و پژوهشی و تدارک آسان و به موقع منابع علمی و تحقیقاتی سوق یابد. طبیعی است که هر چه موانع غیر ضروری در مسیر پژوهش و پژوهشگر کمتر باشد، تمایل به پژوهش افزایش می‌یابد. تقویت ارتباط بین دانشگاه با سازمان‌های تولیدی و خدماتی، توجه به تحقیقات کاربردی در کنار تحقیقات بنیادی و تأکید بر تجاری‌سازی تحقیقات به عنوان حلقه واسط پژوهش و فناوری از دیگر پیشنهادات مطرح در این زمینه است.

بوده، بنابراین موانع فردی بیش از سطح متوسط در انجام پژوهش به‌وسیله اعضای هیأت علمی مؤثر بوده است، و این یکی از نکات قابل توجه در این تحقیق می‌باشد. نتایج این پژوهش با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط پژوهشگرانی همچون: کیانی [۲۷]، دادخواه و همکاران [۳۰] که عواملی همچون فقدان علاقه به انجام فعالیت‌های پژوهش، عدم علاقه و گرایش به انجام امور تحقیقاتی، عدم اعتقاد به یافته‌ها و کاربست نتایج پژوهش، کمبود وقت و مشغله زیاد، تأکید بیشتر نظام دانشگاهی به آموزش نسبت به پژوهش و پایین بودن انگیزه را به عنوان عوامل بازدارنده مؤثر در پیشبرد پژوهش ذکر شده‌اند هماهنگ و همسو است. به نظر می‌رسد با توجه به نقش پر رنگ آموزش در مؤسسات آموزش عالی به همان نسبت از توجه جامعه به سمت پژوهش و تحقیق کاسته شده است در حالی که آموزش بدون پژوهش هرگز قابل تصور نبوده و هرگونه آموزش پیشرو و رشد‌یابنده در سایه پژوهش در آن حوزه میسر خواهد بود.

References

منابع

- [1] Aronstam, R.S., Hoey, K. and Frieije, J.E., 2003, "Physician participation in clinical research at Guthrie health", *The Guthrie journal*, 721(3), pp. 66-71.
- [۲] ایلی، خدایار، ۱۳۷۷، "بررسی دیدگاه‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های تهران و شهید بهشتی درباره علل عدم تمایل آنان به فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقاتی"، *مجله روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ۲۸(۵۷)، صص. ۴۱-۵۱.
- [۳] یزدان، علی اصغر، ۱۳۸۹، *نگاهی به وضعیت تحقیقات در دانشگاه‌های ایران*، نشر ققنوس، تهران.
- [4] Hefferin, E.A., Horsley, J.A. and Ventura, M.R., 1982, "Promoting Research-Based Nursing: The Nurse Administrator's Role", *Journal of Nursing Administration*, 12(5), pp. 34-41.
- [۵] حجازی، بنفشه، ۱۳۷۴، "مختصری درباره کلمات علم و دانش، تحقیق و پژوهش در ادب فارسی"، *فصلنامه رهیافت*، ۵(۱۰)، صص. ۶۵-۶۰.
- [۶] کرلینجر، فردریک، ۱۳۹۰، *مبانی پژوهش در علوم رفتاری*، ترجمه: حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند، آوای نور، تهران.
- [7] Verma, G.K. and Beard, R.M., 1981, *what is Educational Research: Perspectives on Techniques of research*, Gower Publishing Company (Aldershot, Hants), England.

۸- پیشنهادها

با توجه به نتایج حاصل از این تحقیق می‌توان پیشنهادهایی به شرح زیر در جهت بهبود کمیت و کیفیت فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی دانشگاه تبریز ارائه کرد: نتایج پژوهش نشان داد کمبود تبلیغات مناسب برای توسعه فرهنگ پژوهش از مهمترین موانع اجتماعی- فرهنگی در زمینه انجام فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی است. بنابراین مسئولان دانشگاه لازم است از طریق فراهم نمودن بسترهای تبلیغاتی مناسب به رفع این مانع همت گمارند. نتایج پژوهش نشان داد موانع اقتصادی مهمترین مانع در زمینه انجام فعالیت‌های پژوهشی اعضای هیأت علمی است. هر چند که نباید گفت انگیزه کار تحقیقی مادی است، اما به هر حال پژوهشگر برای گذران زندگی روزمره خود به امکانات مادی نیاز دارد. درآمد حاصل از فعالیت‌های تحقیقاتی باید به گونه‌ای باشد تا موجدات بی‌رغبتی پژوهشگران را نسبت به پژوهش فراهم نسازد. و از طرف دیگر بودجه‌های پژوهشی

- [۲۲] رفیع پور، فرامرز، ۱۳۸۱، موانع رشد علمی در ایران و راه حل‌های آن، شرکت سهامی انتشار، تهران.
- [۲۳] توفیقی، جعفر و فراستخواه، مقصود، ۱۳۸۱، "لوازم ساختاری توسعه علمی در ایران"، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، (۳)، صص. ۳۵-۱.
- [۲۴] طالقانی، محمود، ۱۳۷۷، "موانع و مشکلات ساختاری پژوهش در ایران"، روزنامه اطلاعات، (۱۳/۱۰/۱۳۷۷).
- [۲۵] تابان، محمد، ۱۳۷۸، "تعیین متولی و مسئول، مهم‌ترین نیاز بخش پژوهش در ایران"، روزنامه اطلاعات، (۳/۳/۱۳۷۸).
- [۲۶] بکرانی، فریدون، ۱۳۷۳، "بررسی نگرش اعضای هیأت علمی دانشگاه در خصوص موانع پیشرفت فعالیت‌های پژوهشی در دانشگاه صنعتی اصفهان"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- [۲۷] کیانی، فریدون، ۱۳۷۸، "بررسی عوامل مؤثر در توجه به پژوهش در میان محققان"، چکیده پایان نامه کارشناسی ارشد، (۴)۷، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، تهران.
- [۲۸] حجازی، علی، خان کلابی، مهدی و عطائی، مریم، ۱۳۸۷، "بررسی موانع پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی در سال ۱۳۸۶"، مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، (۱)، صص. ۴۶-۴۱.
- [۲۹] علم داری، علی‌کرم و افشون، اسفندیار، ۱۳۸۲، "موانع موجود در انجام فعالیت‌های پژوهشی از دیدگاه اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های شهر یاسوج"، مجله ارمغان دانش، (۲۹)۸، صص. ۳۴-۲۷.
- [۳۰] دادخواه، بهروز محمدی، پورناصری، محمد علی، ناصر مظفری، شهناز و ادهم، داود، ۱۳۸۷، "دیدگاه‌های اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های استان در مورد تحقیق و موانع تحقیق در این دانشگاه‌ها، در سال ۱۳۸۲"، مجله دانشگاه علوم پزشکی اردبیل، (۱)۸، صص. ۴۴-۳۷.
- [۳۱] قاضی نوری، سید سپهر، براتی‌نیا، محمود و صباغچی، سارا، ۱۳۹۰، "ارائه الگویی برای حمایت شغلی از پژوهشگران آزاد کشور"، فصلنامه سیاست علم و فناوری، (۲)۴، صص. ۲۶-۱۱.
- [۳۲] مهدی، رضا، یمنی‌دوزی سرخابی، محمد، صباغیان، زهرا، فاطمی، حسن و متحدی، علی‌اکبر، ۱۳۸۸، "تحلیل وضعیت راهبردهای پژوهش و تولید علم در علوم مهندسی و فناوری"، فصلنامه سیاست علم و فناوری، (۲)۲، صص. ۱۱۱-۹۷.
- [۸] صافی، احمد، ۱۳۸۰، "اهمیت و جایگاه پژوهش در آموزش و پرورش، تلاش‌ها، چالش‌ها و سیاست‌های آینده"، پژوهشنامه آموزشی، صص. ۴۴-۲۳.
- [۹] علاقه‌مندان، جعفر، ۱۳۸۲، "آسیب شناسی رفتار پژوهشی در ایران"، فصلنامه آموزه، (۱۷)۵، صص ۱۲-۴.
- [۱۰] مهر محمدی، محمود، ۱۳۷۹، "جستارهایی در پژوهش در قلمرو آموزش و پرورش: ضرورت‌ها، بیم‌ها، امیدها"، فصلنامه تعلیم و تربیت، (۲۹)۱۱، صص. ۱۱۷-۱۳۵.
- [11] Royle, J., Blythe, D., Ciliska, D. and Ing, D., 2008, "the organizational environment and evidence based nursing", *Canadian Journal of nursing leadership*, 13(1), pp. 31-37.
- [12] Kotrlik, J.W., Bartlett, E.J., Higgins, C.C. and Williams, H.A., 2002, "Factors Associated With Research Productivity of Agricultural Education Faculty", *Journal of Agricultural Education*, 43(3), pp. 1-10.
- [13] Stange, K.C., 2006, "Primary care research: Barriers and opportunities", *Journal of family practice*, 42(2), pp. 192-197.
- [۱۴] شفیعی مطهر، سیدعلی‌رضا، ۱۳۸۱، "سیمای پژوهش در قاب فرهنگی"، پژوهشنامه آموزشی، (۵۳-۵۲)، صص. ۳۴-۲۳.
- [۱۵] آقازاده، احمد، ۱۳۷۷، "موقعیت تحقیقات آموزشی- پرورشی در سایر کشورهای دنیا"، مجموعه مقالات پژوهش در آموزش، گردآورندگان: علی رؤوف و محسن بهرام‌پور.
- [16] Darling, L. and Hammond, S., 1984, "Valuing teachers the making of a profession", *journal of college Record*, 87(2), pp. 205-211.
- [۱۷] دانایی فرد، حسن، ۱۳۸۸، "تحلیلی بر موانع تولید دانش در حوزه علوم انسانی: رهنمودهایی برای ارتقای کیفیت ظرفیت سیاست ملی علم ایران"، فصلنامه سیاست علم و فناوری، (۱)۲، صص. ۱۶-۱.
- [۱۸] طایفی، علی، ۱۳۸۱، موانع فرهنگی توسعه تحقیق در ایران: مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی اندیشه‌ورزی و اندیشه‌سوزی در ایران، آزاد اندیشان، تهران.
- [۱۹] بیابانی، غلامحسین و هادیانفر، کمال، ۱۳۸۱، "موانع پژوهش و پژوهشگری در کشور"، روزنامه رسالت، (۸۱/۱۱/۲۷).
- [۲۰] بیگ زاده، جعفر، ۱۳۸۰، "علل به کارگیری یافته‌های تحقیق"، ماهنامه کار و جامعه، (۴۲)۴۲، صص. ۴۷-۴۱.
- [۲۱] کیان پور، منصور، ۱۳۷۸، "پژوهش در ایران فراگیر نیست"، روزنامه نشاط، (۱۳/۶/۱۳۷۸).

The Viewpoint of Faculty Members on Research Obstacles at Tabriz University

Amin Hoseiny Shavoun¹, Hosenali Jahed^{2*}

- 1- MA Educational Planning, Tehran University of Medical Sciences
- 2- PhD in Higher Education Administration, Faculty Member of Department of Primary Education, Shahre Rey Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract

One of the main duties of faculty members of universities is the applied and basic research for developing boundaries of knowledge and technologies. Unfortunately, in spite of the importance of research the number of approved research projects at the Tabriz University is lower than the number of the expected research projects at the universities in the country. The purpose of this article is to identify obstacles to research from the viewpoint of faculty members of the Tabriz University. We used opinion survey method in this study. The population studied consisted of 690 full time faculty members of Tabriz university. We randomly selected 134 respondents for the survey. We developed a questionnaire, which included five parts: social – cultural, economical, organizational, educational & obstacles. Face validity of questionnaire was accepted by the faculty members. And instrument reliability was obtained 93 percent by Cronbach's alpha. These data were analysed by Multivariate analysis of variance (MANOVA), T-test, Tokay, and Kruskal –Wallis statistics. Results have shown that according to the viewpoint of faculty members, all five categories are considered the obstacles to research activities. They have identified

economical and personal obstacles are the least important obstacles. Furthermore, this study has revealed significant relationships between viewpoints of faculty members and gender, ranking, courses, faculty and performance responsibility; however, there is no significant relationship between viewpoints of faculty members and their service records. Finally, suggestions are given for decreasing their research activities obstacles.

Keywords: Research Obstacles, Research & Science Production, Faculty Members, Tabriz University.

* Corresponding Author: hossein.jahed@gmail.com